

BOKOR ISTVÁNNÉ
Esztergom

Móra-órák a 2. osztályban

Az irodalmi szövegek szakszerű elemzésében a tanító tudása a perdöntő. Személyes példám nyomán és Móráról szerzett ismereteim segítségével megpróbálom érzéltetni, hogy mennyire szükséges az irodalomszeretet, az egyéni élmény, a fűtöttség ahhoz, hogy tanítványainkat jól tudjuk „ráhangolni”, „motiválni” egy-egy írásmű alapos feldolgozására.

Véleményem szerint a műalkotások élményszerű tolmácsolásához, illetve azok feldolgozásához elengedhetetlenül szükséges, hogy a tanító jól ismerje a szerző életét, munkásságát, az író emberi arcát, írásának teljes üzenetét, azok mondanivalóját és esztétikai értékét. E fontos tényeken kívül, ismernie kell a szövegértő és -elemző tevékenység sokféleségét – metodikáját –, a mű formai elemeinek, értékeinek kibontását (tartalom és forma egysége), valamint az alkotások nyelvi-stilisztikai értékét. (A témára, az alkotóra jellemző jegyeket, kifejezéseket.)

A műelemzéshez a tanterv némi eligazítást ad. Megfogalmazza és hangsúlyozza, hogy a tevékenységek elválaszthatatlanul kapcsolatban állnak az olvasás, szövegelemzés, szövegértés, a beszéd- és az írásbeli szövegalkotás fejlesztésével.

Művein keresztül Móra Ferenc közel áll hozzám. Célom, hogy tanítványaim is ismerjék meg írásai kapcsán az író meseszövő fantáziáját, művészi stílusát, nagyszerű egyéniségét, igazi humanizmusát. Értsék meg, hogy meséiben, gyermekeknek szóló történeteiben kiről, miről, hogyan ír. Írásainak mi az eszmei és erkölcsi mondanivalója. Célom, hogy észrevétlenül kerüljenek közel az íróhoz, szívesen olvassák műveit, és azokon keresztül fejlődjön emberi magatartásuk, gazdagodjék személyiségük.

A közölt Móra-órák négy anyanyelvi órát vettek igénybe.

Az órák főbb feladatai:

Móra élete, munkássága. Ismert írásainak csoportosítása (műfajilag) Rövid összegzés: Kiről, miről, hogyan ír? A „Reggeli, ebéd, vacsora” c. írásának feldolgozása önálló munkával. Szöveg-elemzés, szövegértés, szöveghangulat, nyelvi-stilisztikai eszközei. Szókincsfejlesztés új szavak, fogalmak tisztázásával. Beszédfejlesztés a szöveg lényegének kiemelésével és szerepjáttékkal. Hangos és néma olvasás, írás- és helyesírás-fejlesztés.

Az órák tartalma és menete

1. Előzetes munka:

A könyvespolcra Móra-könyveket tettem. Móra Ferencnek és kislányának, Pankának a képét elhelyeztem a táblán. A képek alá néhány kérdést írtam fel, amelyek segítették az önálló beszámolást. (Előzetes kutatómunka Móráról.)

1.1. Ki mit tud Móra Ferencről?

A táblán levő kérdések:
Hol született?
Hány évet élt?

Hogyan írt gyermekhőseiről?
Mi a legsajátosabb műfaja?
Miért szereted olvasni írásait?
Mít olvastál tőle?

1.2. A tanulók a kutatómunka és az olvasottak alapján gazdag anyaggal mutatták be az íróit.

Jól jellemezték munkásságát. Szívesen beszéltek a gyermekeknek írt történeteiről, mesehőseiről. Megfogalmazták, hogy könnyen meg lehet érteni írásait. Szeret tréfálkozni. Hősei mindig találékonyságukkal, okosságukkal győznek.

Szintén előzetes munka volt az eddig tanult Móra-írások csoportosítása műfajilag (megosztott osztálymunka).

2. Szövegelemzés (új szempontok szerint):

(A feldolgozás során más szempontok szerint vizsgáltuk az írásművet.)

2.1. Az I. csoport beszámolója

Milyen meséket olvastatok Mórától?

Kik, mik a mesehősök? Milyenek ismertétek meg őket?

Az olvasott mesék felsorolása:

- A hatrongyosi kakasok
- A gólyafészek
- Az aranyszörű bárány
- Fecskeiskola

A tanulók röviden összegezték, hogy a meséknek emberek és állatok a szereplői, akik az emberi életet példázzák. Néhány tanuló egy-egy főhőséről rövid jellemző részt olvasott fel. Majd közösen megfigyeltük a mesekezdet, befejezést és azt, hogy Móra Ferenc mire tanít bennünket meséivel (csattanó, tanulság).

2.2. A II. csoport beszámolója

Milyen elbeszéléseket olvastatok Mórától?

Az olvasott elbeszélések felsorolása:

- Hogyan tanultam meg írni?
 - A kis bicebóca
 - Nagyapó
 - Szappanbuborékok
 - A mi kis városunk
- Kiről, miről, hogyan ír?

Jól állapították meg a tanulók, hogy Móra ezekben az írásokban saját és társai gyermekkorát tárja elénk. Saját környezetéről, családjáról (Nagyapóról, Pankáról) nagyon kedvesen ír. Egyik tanuló így nyilvánult meg: „Szinte magam előtt látom azt, amit Móra történeteiben olvasok. Rajzoljunk le egy-egy részt!” (Jó ötlet, mondták társai.) Készítsünk rajzos vázlatot! – hangzottak a kérések. A tanulók már megsejtették, hogy Móra képekben ábrázol, képeket hoz elénk. Kereszünk képeket a szövegben! Olvassuk el hangosan! Hány képpel tudnánk ábrázolni a történetet, eseményt? (Lényeglátás.)

2.3. A III. csoport beszámolója

Hogyan ír a természetről?

A levelek hullása című írásában az őszi természet pompázó színeit úgy hozza elénk, ahogyan azt a valóságban látjuk. Árnyalt, gazdag kifejezéseivel még szebbé teszi az írásművet.

Keressünk olyan mondatokat, amelyek eltérnek a köznapi nyelvtől! „Aranyba, ezüstbe, bíborba öltöztek a fák.”

Fejzd ki köznapi nyelven! (A fák levelei színesek!) Erre a játékra néhány percet fordítottunk.

Az írók, költők gondolataikat szebben, árnyaltabban, színesebben fejezik ki. Sokat tanulhatunk tőlük – egészítettem ki a megállapításokat.

A hulló pelyhek című írásában a tél szépségeit hozza elénk Móra Ferenc. Nyelvi eszközei jól megfigyelhetők: „A nap éppen lement...” „Nemsokára a búzamezők fölött kezdtek táncolni a hópihéek...” Csodálatos kép a hópihéek tánca (megszemélyesítés).

A hulló pelyhek című olvasmány feldolgozásakor a Móra-szöveg előhívta a tanulók „látomás-fantáziáját”. Kollektív képet készítettünk. Élmény volt látni és hallani, ahogyan a tanulók meg-

vitatták, hogy milyen alapképet (természet iképet) kell először megteremteni. Újra és újra „visszakanyarodtak” a szöveghez. Igazolták, hogy az olvasmányban szereplő erdőt, mezőt, falut, a távoli várost lerajzolták. A táncoló hópelyhek lettek a főszereplők, akik beszélgettek, tréfálkoztak, csúfoltak egymással: – Ki, hova, merre szálljon? Végül mindent hó borított. Reggel jöttek a hómunkások (az ember és a természet), akik a hópelyheket megsemmisítették.

A tanulók arcán szomorúságot láttam. Szinte sajnálták a hófedte tájba való beavatkozást.

A város képe mozgalmas lett, és egyre szürkébb, mert az emberek összeseperték és lapátolták a havat, úgy hordták ki a városból. Csak a háztetőkön, erdőn, mezőn ragyogott a hó sokáig. (Az oda hulló hópelyhek győzelme.)

A kollektív kép bebizonyította azt, hogy Móra Ferenc írását a tanulók tökéletesen megértették. Alkotásukat a szöveggel indokolták. Sokáig maradt a rajz az osztály legkedvesebb dekorációja. A csoport beszámolója részletes volt. A közös alkotás maradandó élményt hagyott a tanulóknban.

2.4. A IV. csoport beszámolója

Milyen verseket ismertek Mórától?

(Este című vers, amelyben apa és leánya bensőséges kapcsolatáról ír.)

Olvassátok fel azokat a verssorokat, amelyek legjobban jellemzik Móra és leánya bensőséges kapcsolatát!

A tanulók az alábbi verssorokat választották (a versszakokban aláhúzással jelölöm):

„Este van, este van,
Édesapa fáradt, –
Aranyhajú lányom,
Tc bonts nekem ágyat.”

„Homlokomon a bú
Nagyon elborongott,
Kicsi száddal róla
Leheld el a gondot.”

Pillangós papucsok című versében mit ír le Móra? Városának nevezetességeit dicséri (Szeged).

„Pillangós papucsok, legszebbek az egész
Szegedi vásárba,
Kék bársonyotokkal simuljatok lágyan
Két kis fehér lábra.”

Lányának is pillangós papucsot vásárolt a szegedi vásárban. Honnan tudjuk? Móra írja: *Sétálni megy Panka* című versében.
Olvasd fel!

„Sétálni megy Panka a búzamezőbe,
Pillangós papucsba, hófehér kötőbe.
Dalolgatva ballag, egyes-egymagába, –
Virágtestvérkéi, vigyázatok rája!
Simulj puha pázsit, lába alá lágyan,
Fütyülj neki szépet, te rigó a nádban!”

Milyen képeket látsz a vers elolvasása után? (Nagyon szép természeti képet.) (Nyár.) Benne búzatábla, körülötte puha pázsit, színes virágokkal. Pankát az apai szeretet látja így, ebben a mezőben, akinek szépet fütyül még a rigó is (a természet zenésze).

2.5. A versekről tanult ismeretek rövid felidézése

Keressünk a versben rímelő szavakat! (Mezőbe – kötőbe; magába – rája; lágyan – nádban.) A sorok végei összecengenek, rímelnek. A szó belsejében is észrevettük az azonos magánhangzókat: ö – ö, á – á stb. A versnek ritmusa van. Versszakokból épül stb.

A tanult Móra-művek rövid összegezése után áttérek egy ismeretlen szöveg feldolgozásának részletes leírására.

3. Új anyag feldolgozása

3.1. Ma ismét Móra-írással ismerkedünk

Címe: Reggeli, ebéd, vacsora. Figyeljétek meg!
Kiről ír?

Hol játszódik a történet?

Olvassátok el némán az olvasmányt, válaszoljatok írásban a kérdésekre!

– Jó olvasók füzetében a következő válaszokat láttam: „Móra kislányáról, Pankáról ír. A tanyára vitte, mert nem volt étvágya.”

– rövidebb válaszok is voltak: „Panka, Móra, doktor bácsi, tanya, mező, gyümölcsös.”

– Gyengébb, illetve lassú olvasók a szövegolvasás befejezése után, szóban válaszoltak a kérdésekre, majd később lemásolták az olvasmányban aláhúzott szavakat (Panka, édesapja, tudós doktor, tanya, gyümölcsös stb.).

3.2.1. Szövegelemzés

Ismerjük meg Móra írását! A továbbiakban önállóan csoportokban dolgoztok.

A csoportok kijelölése:

Az I. csoport (jó olvasók, jó rajzosok) feladata:

Olvassátok el még egyszer az olvasmányt úgy, hogy a leglényegesebb képeket le tudjátok rajzolni! Az elkészült képekkel szeretnénk majd Móra: Reggeli, ebéd, vacsora c. írását összerakni. A feladatokon (rajzkészítésen) osztozzatok meg.

A II. csoport feladata:

Húzzátok alá azokat a szavakat, kifejezéseket, amelyekkel Móra a vidéki, tanyai, falusi környezetet mutatja be sajátos módon!

Segít a mi? kérdőszó.

A III. csoport feladata:

Húzzátok alá azokat a kifejezéseket, amelyek segítenek elképzelni, milyen az a természet, ahova édesapja Pankát vitte!

Kérdőszó: Mi? Milyen?

A IV. csoport feladata:

Húzzátok alá a szövegben a Mit csinál? kérdésre felelő szavakat!

Az önálló munkához a csoportok az utasításokat feladatlapon, a szükséges eszközöket borítékban kapták. A csoportvezetők társaikkal megbeszélték a feladatokat, és lázasan tevékenykedtek. Minimális segítséget igényeltek tőlem a tanulók, inkább egymás között vitatkoztak.

3.3.2. Az önálló munkák összegezése

I. csoport beszámolója

Milyen képeket rajzoltatok? (Rajzlapon, zsírkrétaival készültek a szép képek.)

Mutassátok meg társaitoknak! Az alkotókat megtapsoltuk. (Gondos munkájuk elismerése.)

Rakjuk sorrendbe a képeket! Melyik legyen az első kép? Mit ábrázol? Keressétek meg azt a szövegrészt, ami a képhez illik! Olvasd el hangosan is! Miért csak ennyit olvastál? (A képen azt látom, hogy a tudós doktor Pankát megvizsgálja. „Móra Ferenc figyel, arca szomorú, mert aggódik kislányáért.”) Az író szövegét idézte, és hozzáadta saját gondolatát is (produktív beszéd).

A tanulók hét képpel ábrázolták a teljes szöveget. A képeket időrendi sorrendbe állítottuk, a Móra szöveg segítségével.

Mindegyikhez kerestünk megfelelő szöveget, és hangosan el is olvasták a tanulók.

II. csoport beszámolója:

Soroljátok fel a Mi? kérdésre válaszoló szavakat! Utánozzuk hangjukat!

Mi?

rigófűtty fűtyülés
tücsökhegedülés cirip-cirip
kolompszó kilimp-kolomp
Bimbó bú-bú

(Artikulációs gyakorlatok hangutánzással.)

Ki hallott már tücsökhegedülést? Hogyan mondjuk más szóval? Tudjátok-e, hogyan adja a tücsök ezt a hangot? (A tanulók tudták.)

Ki látott kolompot? Rajzold le! Hogyan lehet vele kolompolni?

III. csoport beszámolója

Mely szavakat húztátok alá a Mi? Milyen? kérdésekre?

Mi?	Milyen?
hajnal	harmatos
rét	virágos
gyümölcsösök	árnyas
búzföldek	aranyos

Árnyalt kifejezésekkel szebbé, hangulatosabbá rajzolja az író a természeti képet.

A „harmatos hajnal” kifejezéssel alkoss mondatot!
(Harmatos hajnalon virágot szedtem a réten.)

Miért harmatos a fű korán reggel?
Szó- és gondolatmagyarázat szükségszerűen.

Mit csinál?
megállott
odaadnám
visszafütyült
beveredtünk
nekiültünk

Mondjátok rövidebben! (Áll, ad, ül stb.)
Milyen különbséget vesztek észre? (Megáll – áll.)
(Régies kifejezés és hosszabb, mint az áll szó.)

Móra ezekkel a kifejezésekkel (szavakkal) mondataiban pontosít. Keressünk erre egy példát a szövegből! („A kocsi megállott a fehér tanya előtt.”) Te hogyan mondanád? („A kocsi megállt a fehér tanya előtt.”)

A szövegtartalom és a forma

Figyeljük meg az első részt az olvasmányban!
Milyen képeket hoz elénk? (Szomorú.)

Miért? (Panka beteg volt, de semmije sem fájt.) Megjelenik a színen a „tudós doktor”, aki a „városi kisasszonyt” vizsgálja. (Finom csúfolkodás.) Melyik kifejezéssel csúfolkodik? („tudós kisasszony”). Milyen orvosságot rendelt a tudós doktor? („Reggelire rigófütyű, ebédre tücsökhegedülés, vacsorára kolompszó.”)

Mintha párbeszéd zajlana a doktor és Móra között, de az író nem szólt, mert mindent megértett. Lezárja a képet.

Milyen a második kép? (Élénk.) Miért?

(Sietősen csomagolnak.) Kik? (Apa és leánya.)
Melyik szóval érzékelteti az író a sietős csomagolást? (Szedtük-vettük a sátorfánkat. Összecsomagolták a holmijukat és elindultak.)
Indulás-érkezés. (Ellentét.) A megérkezés képében már ott vannak a sárgarigók, akik „köszönőttek” őket. (Megszemélyesítés.)

Mit tett Panka? (Örült.) Beugrott az cresz alá, és felkiáltott. „Jaj, apukám, odaadnám a törött lábú babámat egy pohár tejért.)

Hogyan tehetette? Mutasd meg X.! (Szerepjáték utánzással.)

X. játéka, mondata, örömet, lelkesedést fejezett ki.

Kellett a Bimbónak Panka babája?
(Nem. Adott nem egy, hanem két pohár tejet is.) Az író fokozza a bőséget, tanyára, falura ez jellemző. Mit tett örömeben Móra Ferenc? (Visszafütyült a sárgarigónak.) Az író kapcsolata a természetes élővilágával. Áldja a „tudós doktort” (finom ironia), akinek a javaslatához a természet, a tanyai élet hozzáteszi „orvosságát”.

A harmadik képnek adjunk címet!

(A kirándulás. Móra és kislánya. Pihenés a természetben.)

Sok jó ötlet született a címadásban. A tanulók lényeglátása jó. Hová kellett menniük ebédre? (Messzebbre, de gyalog.) Csodálatos természeti képet hoz elének az író. (Aranyos búzaföldek, árnyas gyümölcsösök, vadvirágos rétek.) A gyermekrajzokon is láthatjuk. Az alkotók sikerélménye óriási volt. Újra és újra visszatértünk képeikhez. Ebben a gyönyörű természeti képben megszólal a tücsökmuzsika: „Ki-ri, ki-ri, ki-ri” – ez a finom zene teszi gazdaggá a képet. Móra megtöri ezt a csendet. Hogyan? (Mintha nem tudná, kérdezi: Ki ri?) Hiszen tudja, csak örömeiben a tücsköt utánozza. Miért örült? (Panka olyan éhes volt, hogy megette édesapja ebédjét is.) Finom ellentét. („Én ugyan nem tudtam enni az örömtől, de ő megfelelt az én részemnek is” Korábban Panka nem evett, mert beteg volt, most édesapja az örömtől nem tudott enni.)

Negyedik kép fölé ez a cím került: Ebéd után.

Hol pihentek Pankák? (Öreg diófa árnyékában pihentek, heveredtek.) Mutasd be X.! (Szönyegen.)

Panka mit csinálhatott pihenés után? (Virágot szedett, tarka lepkét kergetett, játszott stb.)

Vajon édesapja mit csinált? (Gyönyörködött a természetben, kislányában, esetleg írt.)

Ötödik kép. Estejelé.

Kolompolt a csorda. (Több szarvasmarha, a vezéren van kolomp.) Móra ezt a képet is meszeriően hozza be. Egész falka háziállat a természetben. Talán Bimbó a vezér? (Lehetséges.) Pankák a vonuló csordát végignézték, és „nekiültek” a vacsorához. A „nekiültek” szóval pontosít. Lekicsinylően írja az író, hogy „csak húsos szalonna volt, meg friss turo...” („de Panka megfelelt az én részemnek is”).

A *de* szóval Panka jó étvágyát akarja fokozni, hiszen ennek nagyon örült.

Hatodik kép (befejező rész).

Az olvasóra bizza az író, hogy mi is történt. Azt elárulja, hogy két hét telt el, Panka arca olyan piros lett, mint a rózsa (hasonlat). Az egészséges életmód meggyógyította Pankát.

A tapasztalatokat Móra átadja minden sápadt városi gyermeknek. Ismétli a tudós doktor szavait (fontos, azért ismételt).

„Reggelire rigófütty, ebédre tücsökbeledülés, vacsorára kolompszó.”

3.2.4. Tanulság: Egészséges életmód

A bölcs tanácsokat mi is megfogadhatjuk. Hogyan tudjuk megvalósítani? (Helyes időbeosztás. Hérvégi kirándulások. Séták. Játék a szabadban stb.)

3.2.5. Hangulati rokonság a két Móra-mű között

Móra Ferenc „Este” c. versét mondjuk el, és közben hallgassunk hozzá zenét. Mozart: Bűvös csengettyű részletét. A táblán ehhez a vershez készült illusztrációk láthatók.

„Este van, este van,
Édesapa fáradt, –
Aranyhajú lányom,
Te bonts nekem ágyat.”

„Szeliden...” stb.

A vershez készült képek a zene és a vers hangulata közös. A tanulók versmondáskor megéreztek a közös hangulatot, látrák a képeket, hallották a halk zenét, és finoman, kedvesen adták elő a verset.

3.2.6. Szerepjátékok – dramatizálás (Beszédfejlesztés)

Képzeljétek el Móra Ferenc és Panka egyetlen napját! Játsszátok el! (Spontán szituáció.)

Beszéljétek meg, mit adtok elő!

A tanulók jól kamatoztatták a Móra-írásokból és az életrajzból szerzett ismereteiket.

Gazdag szerepjátékokat láttunk, hallottunk megoldásban, kulturáltságban. A mórai hangulat, mórai stílus érezhető volt a szereplők előadásában. Apa és kislánya kölcsönös szeretete, gondoskodása, melegsége vonult végig az előadott párbeszédekben. (Szerepváltással.) Három „előadást” láttunk. A legügyesebbek a tanulságot így fogalmazták meg: „Panka, tanulj jól, mert hét végén kirándulni megyünk!” (Nem a kirándulásért kell jól tanulni. Megbeszéltük a problémát.) A kis előadókat tapssal jutalmaztuk teljesítményükért. A tanulók értékelték az előadásokat. Tanácsokat is adtak egymásnak.

Engem arra kértek, hogy több ilyen óra legyen, ahol az írók és hőseit ők alakíthatják. Megígértem, hogy irodalomórán sok hasonló játékot játszunk.

3.3. Koncentráció a nyelvtannal-belyesírással

A következő néhány percben a Móra-szövegből olyan mondatokat kerestünk ki, amelyek az író szándékát világosan kifejezik („Beteg volt a kislányom, pedig semmije sem fájt.”) Az író ebben a mondatban megállapításait közli. Milyen mondat? (Kijelentő mondat.)

Kerestek a szövegben kijelentő mondatokat! Sokat találtak. Megállapították, hogy a beszédben és írásban ez a leggyakoribb mondatfajta. Kérdő mondatot is kerestünk. Megvizsgáltuk, mit fejez ki. (Érdeklődést.) „Ki ri?” – kérdezte Móra.

Gyűjtöttünk felszólító, felkiáltó, óhajtó mondatokat a szövegből és a táblán látható képekről, gyermekrajzokról.

„Kérdezz – válaszolj!” c. játék (párbeszéd) jó alkalmat kínált a mondatok helyes hanglejtésének, hangsúlyozásának gyakorlására. A bánat, öröm, csodálkozás stb. jól tükröződött a szereplők beszédén, arcán (hangszín, arcmimika).

3.4. Tollbamondással zártuk a negyedik irodalomórát.

A tollbamondás szövege:

Panka beteg volt. A doktor bácsi megvizsgálta. Milyen orvosságot ajánlott gyógyulására? „Reggelire rigófüty, ebédre tücsökhegedülés, vacsorára kolompszó.” Vigyázzunk egészségünkre!

A tanulók írásbeli teljesítménye meglepően jól sikerült. Talán azért, mert sokat foglalkoztunk a Móra-szöveggel. Szívesen írtak a pozitív hősekről. Több gyermeknek okozott gondot az „egészségünkre”, „kolompszó” leírása. A mondat végi írásjeleket csak néhány tanuló tévesztette el. A helyesírási hibákat úgy korrigáltuk, hogy felidéztük a tanult ismereteket. (Mondatfajták.)

A négy irodalomóra leírásában azért nem jelöltem külön egy-egy óra anyagát, mert ahol óra végén befejeztük a munkát, a következő órán ott folytatódott a tanulás-tanítás. Általában nem 45 percben gondolkodom, hanem az anyagtól függően, három-négy anyanyelvi órára tervezek előre. Így tudatosul nemcsak bennem, hanem tanítványaimban is az előzmény-következmény folyamatosság.

A Móra-órák nagy élményt nyújtottak tanítványaimnak. Lázasan tovább kutatták az író életét, munkásságát, tízpercekben is. Móra írásait olvasgatták. A jó olvasók közül néhányan Móra: Kincskereső kisködmön c. ifjúsági regény olvasását kezdték el.

Úgy érzem, hogy a befektetett munka többszörösen megtérült. Örültem, hogy céljaim lassan megvalósulnak. Tanulóim igazi olvasókká válnak, és önművelődésükhöz a nyelvi anyag legjavát választják. Mórától a mai klasszikusokig, a műköltészeti alkotásoktól a népköltészeti alkotásokig.

Hoffmann Ottó írja: „A korszerű nyelvi és irodalmi műveltség a személyiség szerves része.” „Az irodalmi és nyelvi nevelésnek egyaránt feladata, hogy az önművelés igényét a gyerekekben meggyökereztesse, s ezzel párhuzamosan nyelvhasználatát oly mértékben bontakoztassa, hogy anyanyelvét bármilyen helyzetben – szóban, írásban, rajzban stb. – eredményesen használhassa!”

E felelősségteljes feladatok elvégzéséhez olyan alkotó pedagógusokra van szükség, akik magas pedagógiai – metodikai – műveltséggel és a szaktudományok alapos ismeretével rendelkeznek.

Véleményem szerint a tanító az irodalmi nyelv és a köznapi nyelv megfelelő ismerője kell hogy legyen azért, hogy oktató-nevelő munkája során bátran és eredményesen végezze az anyanyelvi kultúra terjesztésében előírt feladatokat. Órán és órán kívül

adjon lehetőséget arra, hogy tanítványai ismerjék meg anyanyelvünk rejtelmeit, hajlékonyságát, gazdagságát, szépségét. A mondatok, szavak, szójátékok nyelvi fortélyait, szabályait úgy, hogy a napi tevékenységük során alkalmazzák a kifejezési mód sokféleségét. (Beszéd, írás, rajz, különböző nyelvi játék, párbeszéd különböző élethelyzetekben.)

Úgy érzem, hogy a leírtakhoz Pólya György tízparancsolatának gondolatát kapcsolhatom, amelyek valamennyiőnkre vonatkoznak, akik magyar nyelv és irodalmat tanítunk az alsó tagozatban.

„Ismered-e a tárgyat eléggé, amelyet tanítasz vagy tanulsz?”

„A tanulás legjobb módja, ha magunk jövünk rá valamire. Ez úgy vonatkozik rád, mint tanítványaidra.”

„Ne csak ismereteket adj át, hanem gondolkodásmódot és alkalmat is!”

Befejezésül még csak annyit, hogy az eredményes és élményszerű anyanyelvi órák tervezéséhez, azok sokszínű kivitelezéséhez, élményszerű átadásához a pedagógus folyamatos önművelése és továbbképzése szükséges.

Írássomat azzal a szándékkal teszem közzé, hogy ifjú kollégáimban gondolatokat ébresszek, és bátran keressék ők is azokat az eljárásokat, módszereket, eszközöket, amelyek az anyanyelvi nevelést és képzést a legeredményesebben szolgálják.

FELHASZNÁLT IRODALOM

Az általános iskola nevelési és oktatási terve: 1–4. osztály.

Tanítóképző főiskolák: Anyanyelvi tantárgypedagógia egységes jegyzet (1982.).

Nagy József: A szövegelemzés tantárgypedagógiai kérdései. Tantárgyped. 173–209.

Hoffmann Ottó. Mondatszerkesztés, szövegalkotás.

Rácz Endre és Takács Etel: Kis magyar nyelvtan.

Pedagógiai lexikon 1. kötet.

Olvasókönyv, Anyanyelvünk 2. oszt.

DR. TARÓDI SÁNDORNÉ

Dunaújváros

Fantáziálás a fogalmazástanításról

A kisgyermek boldogan nyúl a színes ceruzákhoz, tollakhoz, hogy kifejezze magát; de hová lesz aztán ez a képi látásmód, mely többet is, kevesebbet is mond a szavaknál. Az iskola – és főleg az általános iskola felső tagozata – nem tart igényt erre szabályszerűségében, hibának minősíti „a ló ötödik lábát”, ellenben rengeteg kíváncsimat – követelményt támaszt a gyermek fogalmazásaival szemben: „Legyen legalább... mondat ne legyen hosszabb, mint... vázlat, hármas tagoltság, ne feledkezz el az új bekezdésről, ...használd a szemléletesség eszközeit... legyen benne párbeszéd, leírás, jellemezd a szereplőket így és így...”

Míg a gyermek milderre figyel, és mindezt megpróbálja megvalósítani, megfedkezik saját gondolatairól, elveszti önmagát. Ennyi korlát között nincs helye a rajznak, fantáziának, vagy éppen energia nem jut már rá. A fogalmazás alkotó munka, megrendelésre pedig ritkán születtek jó alkotások. Az alkotáshoz belső indíttatás kell min-